

Ecologisch beheer van wilde drachtplanten

A. Koster

De laatste tien jaar is de belangstelling voor de natuur in de woonomgeving sterk toegenomen. Dat is niet zo verwonderlijk. De natuur is deze eeuw zowel in de directe woonomgeving als ver daarbuiten dermate door de mens uitgebannen dat de mens het contact met de natuur volledig dreigt te verliezen. Met vereende krachten probeert men deze band te herstellen. Zowel particuliere organisaties als de verschillende overheden nemen allerlei initiatieven om de natuur in ere te herstellen. Niet alleen om het leefmilieu van de mensen te verbeteren, maar ook om plant- en diersoorten meer levensruimte te geven. Afschaffen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en het stimuleren van natuurontwikkeling in de woonomgeving zijn aanleiding voor een andere aanpak in het groenbeheer. Voor de imkerij kan dit positieve gevolgen hebben. Groenbeheerders en imkers moeten dan wel met wilde planten kunnen omgaan.

Vakkennis onontbeerlijk

Een hovenier die de tuin aanlegt, moet weten welke planten hij daarvoor nodig heeft; zonder deze kennis geen tuin. Materialenkennis, kennis van groeiplaats en beheer zijn basisvoorwaarden die nodig zijn om het hoveniersvak te kunnen uitoefenen. Zonder deze kennis is de kans groot dat er prutswerk wordt geleverd. Maar hoe zit het nu met de ecologisch getinte groenbeheerder die bovendien ook nog eens de dracht moet bevorderen?

In principe kan men zonder enige kennis de mooiste natuur tot ontwikkeling brengen. Als je als directeur van een groot fabriekscomplex wegens faillissement de poort moet sluiten en je komt dan twintig jaar later als omgeschoold ecoloog terug kun je tot de ontdekking komen dat het terrein in een natuuroase is veranderd. Heel veel plaatsen die langere tijd met rust worden gelaten leveren interessante natuurwaarden op. Voorbeelden zijn verlaten spoorweg-, haven- en fabrieksterreinen, oude begraafplaatsen en oude cultuurhistorische elementen. Ook het plantsoen op de hoek van de straat dat men laat overwoekeren met kleeftkruid en brandnetels zal een schat aan dieren bevatten die interessant genoeg zijn voor de plaatse-lijke pers of voor de landelijke vakbladen. Maar niet

overal gaat dat zo maar. Natuur is best, maar het moet wel ogen. Grote graspollen die biotopen vormen voor tientallen kevers en spinnen zijn erg interessant, maar een grasveld met Biggekuid of Paardebloemen vindt de gemiddelde belastingbetaler of huurder en niet in de laatste plaats de imker interessanter. Het is eveneens belangrijk, dat groen gevarieerd is, niet alleen omdat het zo leuk staat, maar vooral om dat het mede bepalend is voor een gevarieerde fauna. Het gaat in de stad niet alleen om natuur, maar ook om esthetische en recreatieve waarden en bij imkers vooral om de dracht. Zijn deze waarden niet aanwezig dan ontstaat er ongenoegen, en is men niet meer tevreden met de kwaliteit van de woonomgeving. Als men dat wil voorkomen, zit er niets anders op dan natuurontwikkeling in bepaalde banen te leiden. Wat hierbij voor imkers van grote betekenis is, dat drachtverbetering niet alleen een gezonde bijenstand ten goede komt, maar vooral ook de ecologische, esthetische en recreatieve waarde van het hele landschap. Bij deze kwaliteitsverbetering nemen imkers een belangrijke plaats in.

Compromis natuur en cultuur

Net als in het gehele Nederlandse landschap gaat bij drachtverbetering om een compromis tussen cultuur en natuur. Het lastige daarbij is dat je als groenbeheerder een ontwikkeling moet kunnen sturen. Je moet dan weten wat de uitgangssituatie is en naar wat voor drachtgebied je toe wil met het beheer. En hoe kun je zien dat je op de goede weg zit. Een gelukkige omstandigheid is dat planten de groenbeheerder een handje kunnen helpen. Planten zeggen iets over het milieu en de opeenvolging van de plantesoorten laat zien hoe het proces verloopt. Aan de hand daarvan kun je zien of je warm of koud bent. Het probleem is echter dat veel beheerders de wilde drachtplanten niet of nauwelijks kennen. En daardoor moeilijk kunnen beoordelen wat voor beheermaatregelen er genomen moeten worden.

Drachtplanten herkennen en beheren

De vraag is nu wat de beheerder moet weten om de natuur en dracht in de woonomgeving te bevorderen. In de eerste plaats moet een beheerder op grond van

enkele kenmerken kunnen aangeven met welk type milieu of terrein hij of zij te maken heeft. Ook moet hij redelijk op de hoogte zijn met de faunistische betekenis van de (dracht)plantesoorten en de vegetaties waarin deze voorkomen. De beheerder moet op de hoogte zijn van beheermethoden, -technieken en -frequenties die passen bij de ontwikkelingscyclus van de afzonderlijke soorten en de vegetaties waarin ze groeien. Hierbij rekening houdend met het feit dat methode, technieken en frequenties voor flora en fauna verschillende gevolgen kunnen hebben.

Voorts moet de beheerder een redelijke floristische kennis hebben van het gebied waar hij of zij werkt. Zonder kennis van bloemen en planten kan de beheerder immers niets beginnen.

Kennis over de toepasbaarheid van de soorten van groot belang. In de woonomgeving is het niet alleen een kwestie van afwachten welke plantesoorten er zich van nature gaan ontwikkelen; de beheerder mag zelf ook initiatieven nemen, uitzaaien of uitplanten.

Een plant is meer dan een naam

Bij velen is de wil om de natuur te bevorderen wel aanwezig, maar al die verschillende plantesoorten waarmee men te maken krijgt, kunnen het beheer knap ingewikkeld maken. Alleen al om uit te zoeken hoe een plant heet, is vaak niet de gemakkelijkste opgave. Daar tegenover staat dat een plant veel meer is dan een naam. Plantesoorten of een combinatie van soorten zeggen iets over het milieu, maken invloeden van het verleden en het heden zichtbaar en zeggen iets over de toekomst van het te beheren terrein. Plantesoorten vormen als het ware het alfabet voor beheerders in het gemeentelijk groen. Ze geven aan wat er aan de hand is en welke beheersmaatregelen er genomen moeten of kunnen worden. Het op naam brengen van planten is daarom een onvermijdelijke bezigheid. De naam van een plant is immers de sleutel tot het beheer. Als men de naam van een plant weet, weet men iets over zijn eigenschappen, het milieu en de mogelijkheden om de soort te beheren. De beheerder die de wilde planten kent zal in staat zijn in vrij korte tijd het te beheren terrein of landschap globaal te analyseren. Zo wijst Zandblauwtje op droge voedselarme grond waarop een extensief beheer mogelijk is; Witte klaver daarentegen betekent een intensiever beheer omdat het een soort is van vochtige en meer produktieve bodems. De door boeren gevreesde Akkerdistel wijst op storing in de bodem, maar de majestueuze Koningsvaren op rust. Aan planten is te zien hoe het met de waterkwaliteit is gesteld. Aan een sloot die met Groot liesgras is dicht-

gegroeid is weinig meer te bederven, maar de aanwezigheid van Krabbescheer of Kikkerbeet duidt op goede waterkwaliteit. Een toe- of afname van soorten maakt ontwikkeling in het milieu zichtbaar: bekende voorbeelden zijn de vergrassing van de hei onder invloed van atmosferische stikstof of verzuuring van de natte duinen door het inlaten van voedselrijk rivierwater. Op kleiner schaal zijn dergelijke invloeden ook te zien. Zo zijn invloeden van vroeger beheer aan de hand van plantesoorten vaak zichtbaar. Bermen en grasvelden waar het maaisel wordt afgevoerd zijn vaak rijk aan bloemen; waar het maaisel wordt gekneusd en blijft liggen is de Grote brandnetel vaak aspectbepalend. Kortom pas als men de naam van een plant weet kan men met een ecologisch verantwoord beheer beginnen en weet men ook welk type drachtgebied er te verwachten is.

Indicatieve betekenis

Als men ecologisch iets van een plant weet kan men de ecologische eigenschappen van een terrein beoordelen. Voor de praktijk betekent dat dat men aan de hand van de plantesoorten die in het terrein voorkomen, beheermaatregelen kan opstellen. Hoe specifieker een plant voor een bepaald milieu is, des te nauwkeuriger is ook de indicatiewaarde. Veel planten die in het plantenvademecum worden behandeld zijn niet zo specifiek voor een bepaald milieutype. Toch kunnen ze wel inzicht geven in de toestand van een terrein. In de meeste gevallen gaat het dan om een vrij grove indicatie, die de beheerder in grote lijnen inzicht kan geven welke beheermaatregelen genomen kunnen worden. Daarbij zijn combinaties van soorten meer van betekenis dan een enkele soort. Ook het aantal planten van een soort en de ontwikkeling van de planten zegt het een en ander over de standplaats. De indicatieve betekenis is zoveel mogelijk afgestemd op het praktisch beheer. Daarbij is voedselrijkdom in verband met de plantaardige produktiviteit en de daarmee samenhangende beheerskosten, een belangrijke factor. Ook speelt de bodemvochtigheid in verband met de te gebruiken machines een rol. Vochtige en natte bodems worden door te zwaar materiaal nogal snel beschadigd (insporing) of verdicht. Afwatering en zuurstofvoorziening kunnen dan nadelig worden beïnvloed wat weer gevolgen heeft voor de vegetatie.

Literatuur

- A. Koster, M. Claringbould, 1991. Natuurlijker groenbeheer in Nederlandse gemeenten 160 p. VNG-uitgeverij, Den Haag.
- A. Koster, 1993. Vademecum wilde planten: 256 p. Schuyt en Co, Haarlem.